

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน บนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น

Participatory Action Research for the Development of Life Skills of Children and Youth on the Basic Necessity

อัสวาลุค ราชพลสิทธิ์^{1*}, วันชัย ธรรมสังการ⁴, ปรีดี โชติช่วง²,

อังคณา ธรรมสังการ³ และ เอ็มอร เจียรมาศ⁴

Atsawaluk Ratchapolsit^{1*}, Wanchai Dhammasaccakarn⁴, Preedee Shoteshoung²,

Angkana Dhammasajjakan³ and Aim-on Jiaramat⁴

มูลนิธิรักไทย^{1*}, สภามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา², คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา³,

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่⁴

Raks Thai Foundation^{1*}, Yala Rajaphat University Council², Faculty of Management Sciences, Songkhla Rajabhat University³,

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai, Songkhla⁴

(Received: May 7, 2021; Revised: October 31, 2021; Accepted: November 4, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน 2) ศึกษาผลการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็น และ 3) สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็น กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) เด็กและเยาวชน ในชุมชนบ้านท่าดินแดงออก หมู่ที่ 4 ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง จำนวน 18 คน ได้มาด้วยวิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจที่มีเหตุผลแตกต่างกัน ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาเด็กและเยาวชน และ 3) กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองเด็กและเยาวชน จำนวน 15 คน รูปแบบการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การเตรียมความพร้อมก่อนการปฏิบัติการวิจัย 2) การปฏิบัติการวิจัย และ 3) การสรุปผลการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของชุดข้อมูลด้วยหลักการตรวจสอบข้อมูลแบบเสาเสา 2) จำแนกข้อมูลด้วยตาราง 3) วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดทฤษฎี 4) ตีความข้อมูล และ 5) สรุปเรียบเรียงด้วยการพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น คือ 1) ปัญหาด้านทักษะที่มีความเกี่ยวข้องกับอาหาร 2) ปัญหาด้านทักษะการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม 3) ปัญหาด้านทักษะที่เกี่ยวข้องกับยารักษาโรค และ 4) ปัญหาด้านทักษะที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย

2. การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น พบว่าเป็นการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถพัฒนาตนเอง สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานคือหลักปัจจัยสี่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค) เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้เด็กและเยาวชนพร้อมเผชิญต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เข้าใจชีวิตของตนเอง และสังคม พึ่งตนเองได้)

3. รูปแบบการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น คือ 1) ปัจจัยการสนับสนุน ประกอบด้วย 1.1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ นักวิจัย ปราชญ์ชาวบ้าน พ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน 1.2) ปัจจัยด้านงบประมาณ ได้แก่ งบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และ 1.3) ปัจจัยด้านความร่วมมือ ทั้งภาคสนามทั้งภายในและภายนอกชุมชน 2) กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติการ การสะท้อนคิด และการปรับปรุง และ 3) ผลผลิตที่เกิดขึ้น ได้แก่ สุขภาวะทางร่างกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางปัญญา และสุขภาวะทางสังคมของเด็กและเยาวชน

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต เด็กและเยาวชน ความจำเป็นพื้นฐาน

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: Atsawaluk2020@gmail.com เบอร์โทรศัพท์ 061-195-7399)

Abstract

This participatory action research aimed to: 1) conduct a situation analysis regarding problems related to life skills among children and youths, 2) create a model to develop life skills of children and youths, so they can fulfill their basic needs, and 3) evaluate effectiveness of the model. Target group was composed of 18 children and youths, 5 folk philosophers, and 15 parents/guardians in Pabon district of Phatthalung province. Study was divided into three parts: preparation, intervention, and conclusion. Data were analyzed using five steps of content analysis, namely data triangulation, data classification (using table), data analysis (following concept/theory), data interpretation, and descriptive data conclusion. Results were as follows.

1. The problems related to life skills among children and youths were related to food, clothing, medicine, and shelter.
2. The evaluation of the model implementation found that children and young were able to develop themselves to meet their four basic needs including food, clothing, shelter, medicine, so that they had strong mental immunity to be ready to face effectively with changeable situations in society (understand themselves and society, and self-reliance).
3. The model to develop life skills of children and youths in order to fulfill their basic needs consisted of: 1) supporting factors including persons (researchers, folk philosophers, parents/guardians, and children and youths), budget supported by the Department of Cultural Promotion and the office of Health Promotion Foundation, and collaboration of people within and outside the community; 2) operational process including planning, action, reflection and improvement, and 3) outputs including physical health, mental health, spiritual health, and social health of children and youths.

Keywords: Participatory Action Research, Life Skill Development, Children and Youths, Basic Needs

บทนำ

การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนเก่งและดีถือเป็นบทบาทร่วมที่สำคัญของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่หลักในการขัดเกลาบุคลากรของชาติให้มีศักยภาพที่พร้อมจะแข่งขันกับนานาชาติ ประเทศ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา ชุมชน สื่อมวลชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันรับผิดชอบในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีศักยภาพ เพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่ออนาคตของชาติ จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพตั้งแต่แรกเกิด การที่เด็กและเยาวชนจะสามารถพัฒนาเต็มตามศักยภาพได้ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม คือต้องได้รับการพัฒนาครบทุกด้าน ได้แก่ การพัฒนาทางด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์และด้านสังคม ไปพร้อม ๆ กันโดย ไม่ละเว้นด้านใดด้านหนึ่ง การพัฒนาเด็กและเยาวชนต้องอาศัยสหวิทยาการ การบูรณาการผสมผสานกับวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนให้ได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วน (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ, 2550)

ทั้งนี้รัฐบาลได้มีแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 - 2564 เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จัดทำขึ้นตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 เพื่อเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยมีเป้าหมายหลักให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีเหมาะสมตามช่วงวัย ทั้งด้านสุขภาพกาย ใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ที่ดี มีทักษะการเรียนรู้รูปร่างที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 รวมทั้งมีความเป็นพลเมือง

สร้างสรรค์ ที่สามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก มีความรับผิดชอบตนเอง มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งของเด็กและเยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศไทยในอนาคต (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561) ซึ่งทักษะการดำเนินชีวิตถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยนำพาเด็กและเยาวชนก้าวไปสู่ทิศทางการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมของไทยในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ทักษะชีวิต (Life Skills) เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน อย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม การมีทักษะชีวิตวัยรุ่น เป็นความสามารถพื้นฐานของวัยรุ่นที่ใช้เผชิญปัญหาปกติในชีวิตประจำวัน เช่น ความเครียด สุขภาพ การคบเพื่อน การปรับตัว ครอบครัวแตกแยกการบริโภคอาหาร และยังเป็น ความสามารถที่จำเป็นในการเผชิญปัญหาเฉพาะ เช่น ยาเสพติด โรคเอดส์ การถูกล่วงละเมิดทางเพศ ภัยธรรมชาติ ทักษะชีวิตเป็นทักษะที่ทำให้คนรู้จักดูแลตนเองทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจซึ่งจะส่งผลให้คนมีสภาพการดำรงชีวิตที่มีความสุขและสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมโดยไม่เป็นภาระของสังคม จึงได้นำไปใช้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมโลกทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองโดยการใช้ความคิด การปรับตัว การตัดสินใจ การสื่อสาร การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ในการแก้ไขปัญหาให้กับตนเองได้อย่างฉลาด (วรณัฐ อติยศศักดิ์ และ ศิริวรรณ สมานมิตร, 2554) ซึ่งการจัดการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่ผ่านมาไม่ค่อยจะประสบความสำเร็จเนื่องด้วยขาดระบบกลไกในการจัดการหรือการวางแผนงานอย่างเป็นระบบ หรือการเสริมทักษะชีวิต คือ ทักษะชีวิตด้านความคิด คือ การรู้จักใช้เหตุ และผล โดยรู้สาเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้นผลย่อมมาจากเหตุ เมื่ออยากได้ผลของการกระทำ ออกมาดีเป็นที่พึงประสงค์แก่ทั้งของตนเองและส่วนรวมก็ควรคิดกระทำ เหตุที่จะทำให้เกิดผลที่ดี เพื่อจุดประสงค์ในการพัฒนาชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้า สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมของมนุษย์ ทักษะชีวิตด้านจิตใจ คือ การฝึกฝนควบคุมความนึกคิดให้อยู่ในสถานะที่มั่นคง ใสสะอาดในความดีงามประกอบด้วยคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความรัก ความมีเมตตา กรุณา ความเป็นมิตร ความมีน้ำใจ ความมีสัมมาคารวะ ความรู้จักยอมรับ และเห็นความสำคัญของผู้อื่น ความกตัญญู ความเพียรพยายาม ความซื่อสัตย์สุจริต ทักษะชีวิตด้านการกระทำ คือ การฝึกฝนตนเองให้มีทักษะด้านวินัยให้ตนเอง เพื่อควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม ไม่เบียดเบียน ไม่สร้างความรำคาญ ไม่สร้างความเดือดร้อน ไม่สร้างความลำบากให้แก่ตนเอง และสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความสุจริตทางกายและวาจา

ในพื้นที่ชุมชนหมู่ที่ 4 บ้านท่าดินแดงออก ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง เป็นพื้นที่หนึ่งที่ประสบกับปัญหาด้านเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ยาเสพติด ได้แก่ น้ำกระท่อม กัญชา ยาบ้า และอื่น ๆ ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ และปัญหาด้านทักษะการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น ได้แก่การกินอยู่อาศัย ที่มีความถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ทำให้องค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ เอกชนในพื้นที่จำเป็นต้องมีการแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่อย่างเต็มที่ อีกทั้งนโยบายของผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ได้ให้ความสำคัญต่อเด็กและเยาวชน มีนโยบายในการส่งเสริมเด็กและเยาวชนมีทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ทำให้คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสนใจที่จะเข้าร่วมขบวนการเพื่อนำไปสู่การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น

วัตถุประสงค์วิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน
2. เพื่อศึกษาผลการดำเนินกิจกรรมกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็น
3. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็น

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับการขับเคลื่อนการเสริมสร้างศักยภาพเพื่อการพัฒนาทักษะสำหรับเด็กและเยาวชนแก่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง
2. เป็นชุดความรู้เชิงวิชาการเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร การเขียนตำรา และออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน นักศึกษา
3. ใช้ชุดความรู้และประสบการณ์จากงานวิจัยนำไปสร้างและขับเคลื่อนเป็นนโยบายสาธารณะเพื่อการผลักดันกิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างมีส่วนร่วมและบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participation action research) ระยะเวลาการวิจัยทั้งหมด 1 ปี ตั้งแต่เดือนกันยายน 2559 จนถึงเดือนกันยายน 2560 มีวิธีดำเนินงาน ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 1) เด็กและเยาวชน ในชุมชนบ้านท่าดินแดงออก หมู่ที่ 4 ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง จำนวน 18 คน ได้มาด้วยวิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) เข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจที่มีเหตุผลแตกต่างกัน ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน เป็นผู้ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาเด็กและเยาวชน และ 3) กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองเด็กและเยาวชนจำนวน 15 คน

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

สำหรับการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้จำแนกรูปแบบการดำเนินงานออกเป็น 3 ส่วน โดยมีรายละเอียดสำหรับการอธิบาย ดังนี้

ส่วนที่ 1 การเตรียมความพร้อมก่อนการปฏิบัติการวิจัย ประกอบด้วย 1) การเตรียมข้อมูล ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และนำไปสู่การออกแบบการวิจัย 2) การเตรียมชุมชน ชี้แจงวัตถุประสงค์การทำการวิจัย และกำหนดกลุ่มเป้าหมาย 3) การเตรียมคน ทำความเข้าใจกระบวนการวิจัยกับผู้ร่วมวิจัย

ส่วนที่ 2 การปฏิบัติการวิจัย กำหนดขั้นตอนการศึกษาในพื้นที่วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน (Kemmis & McTaggart, 1988) ดังนี้

1. การวางแผน (Plan) ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์สภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนจากปราชญ์ชาวบ้าน เด็กและเยาวชน และพ่อแม่ผู้ปกครอง 2) การกำหนดแนวทางการพัฒนาและกิจกรรมการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน

2. การปฏิบัติ (Action) การปฏิบัติตามการวางแผนการดำเนินการวิจัย

3. การสังเกต (Observation) การสังเกตการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน

4. การสะท้อนผล (Reflection) การนำผลการสังเกต และการสะท้อนความคิดเห็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น

ส่วนที่ 3 การสรุปผลการวิจัยผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาเรียบเรียง วิเคราะห์ข้อมูล และ ประมวลผลอย่างเป็นระบบ ยึดหลักการเขียนสรุปรายงานบนพื้นฐานข้อมูลที่เป็นจริง และอภิปรายผลอิงหลักวิชาการให้เกิดแนวคิดหลากหลาย และเป็นองค์ความรู้ใหม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร เป็นการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อทำความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้นของเด็กและเยาวชน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ

(Primary Data) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับกระบวนการจัดการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (สฤงศ์ จันทวานิช, 2553; Moser & Korstjens, 2017; Hubbard & Power, 1999) โดยมีขั้นตอนหลังจากการได้มาซึ่งข้อมูลคือ 1) ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของชุดข้อมูลด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบเสาสี 2) จำแนกข้อมูลด้วยตาราง 3) วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดทฤษฎี 4) ตีความข้อมูล และ 5) สรุปเรียบเรียงด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

สำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น ซึ่งสามารถจำแนกผลการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น สำหรับสภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น สามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านอาหาร สำหรับสภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้นด้านอาหาร พบว่า เด็กและเยาวชนในชุมชนปัจจุบันขาดทักษะการผลิตอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เนื่องจากสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารสำเร็จรูปได้ง่ายจึงทำให้คำนิยมในการผลิตอาหารไว้บริโภคเองภายในครัวเรือนลดน้อยลง ทั้งนี้ในการบริโภคอาหารของเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่เป็นการบริโภคที่ขาดการคำนึงถึงผลกระทบต่อระบบสุขภาพ ซึ่งอาหารที่บริโภคมีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคต่างๆ เช่น เบาหวาน ไขมัน ไซมัน ความดัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนและวิธีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมเดิมในอดีตที่มีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย ต้องมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นด้วยภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจ และการเป็นหนี้ของภาคครัวเรือนทำให้ผู้ปกครองไม่มีเวลาได้อยู่ดูแลและขัดเกลาลูกในยุคนี้อย่างเช่นในอดีต

1.2 ด้านเครื่องนุ่งห่ม สำหรับสภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้นด้านเครื่องนุ่งห่ม พบว่า เด็กและเยาวชนในยุคนี้อยู่กับพ่อแม่ผู้ปกครองจัดการเครื่องนุ่งห่มจากพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นหลัก โดยผู้ปกครองจะเป็นคนดำเนินการซัก รีด และซ่อมแซมเครื่องนุ่งห่มให้เด็กและเยาวชนเป็นหลัก หากเปรียบเทียบช่วงอายุระหว่างเด็กและเยาวชนในปัจจุบันกับยุคอดีตพบว่า เด็กและเยาวชนยุคอดีตสามารถพึ่งพาตนเองได้มากกว่ายุคปัจจุบัน ทั้งนี้พ่อแม่ผู้ปกครองยุคปัจจุบันคาดหวังให้บุตรหลานได้ประกอบอาชีพที่นอกเหนือจากเกษตรกรรม จึงมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในระบบการศึกษา มากกว่าการพัฒนาทักษะด้านอื่น

1.3 ด้านการรักษาโรค สำหรับสภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้นด้านการรักษาโรค พบว่า เด็กและเยาวชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ยา รักษาโรค และจำเป็นต้องได้รับคำแนะนำจากพ่อแม่ผู้ปกครอง รวมถึงบุคลากรทางการแพทย์ ทั้งนี้โดนส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่การใช้ยารักษาโรคในระบบแพทย์สมัยใหม่ และละเลยการอนุรักษ์การใช้ยารักษาโรคในระบบแพทย์ทางเลือก ซึ่งเป็นยาสมุนไพรพื้นบ้านด้วยการรับประทานอาหารที่ปลอดภัย ปลอดภัย และเป็นพืชผักสายพันธุ์ท้องถิ่น

1.4 ด้านที่อยู่อาศัย สำหรับสภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้นด้านที่อยู่อาศัย พบว่า เด็กและเยาวชนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการที่อยู่อาศัย ตั้งแต่การจัดการห้องน้ำ ห้องน้ำ ห้องอาหาร ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด ซึ่งในการ

ดำเนินชีวิตประจำวันปกติพ่อแม่ผู้ปกครองจะมีบทบาทหน้าที่หลักในการจัดการ ซึ่งหากพิจารณาถึงศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่มีอายุช่วง 10 ปีขึ้นไปสามารถจัดการตนเองในเรื่องดังกล่าวได้

อาจกล่าวได้ว่าสภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้นสำหรับสภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น 4 ประการ ได้แก่ 1) ปัญหาด้านทักษะการดำเนินชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับอาหาร การกิน การผลิต การแปรรูป 2) ปัญหาด้านทักษะการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเครื่องนุ่งห่ม การใช้ การเก็บรักษา การทำความสะอาด 3) ปัญหาด้านทักษะการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับยารักษาโรค การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชนิดของสมุนไพรในชุมชนท้องถิ่น ตำรายาสมุนไพรเพื่อการรักษาโรคเบื้องต้น และ 4) ปัญหาด้านทักษะที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย การเก็บรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการรักษาความสะอาดที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ภาพ 1 สภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น

2. ผลการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น สำหรับผลการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น สามารถจำแนกออกเป็น 4 กิจกรรม ดังนี้

2.1 กิจกรรม: การเรียนรู้หลักสัทธิธรรมชาติดีเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร สำหรับกิจกรรมสัทธิธรรมชาติดีเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร เป็นการสร้างการเรียนรู้วิธีการผลิตอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือนแบบการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติซึ่งเป็นการผลิตอาหารที่มีความปลอดภัย เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้วิธีการทำการเกษตรปลอดสารเคมีในการปลูกผักสวนครัวซึ่งเป็นผักพื้นบ้าน อาทิ ผักหวาน ผักโหม ขี้เหล็ก ชะมวง เป็นต้น นอกจากการปลูกผักก็จะมีเลี้ยงปลาในท่อซีเมนต์ซึ่งเป็นการสร้างการเรียนรู้ตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ปลา การลดต้นทุนการผลิตด้วยการหาอาหารปลาจากวัสดุธรรมชาติ รวมถึงการแปรรูป ซึ่งในกิจกรรมดังกล่าวเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้มีความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะการดำเนินชีวิตสามารถผลิตอาหารไว้บริโภคในครัวเรือนได้

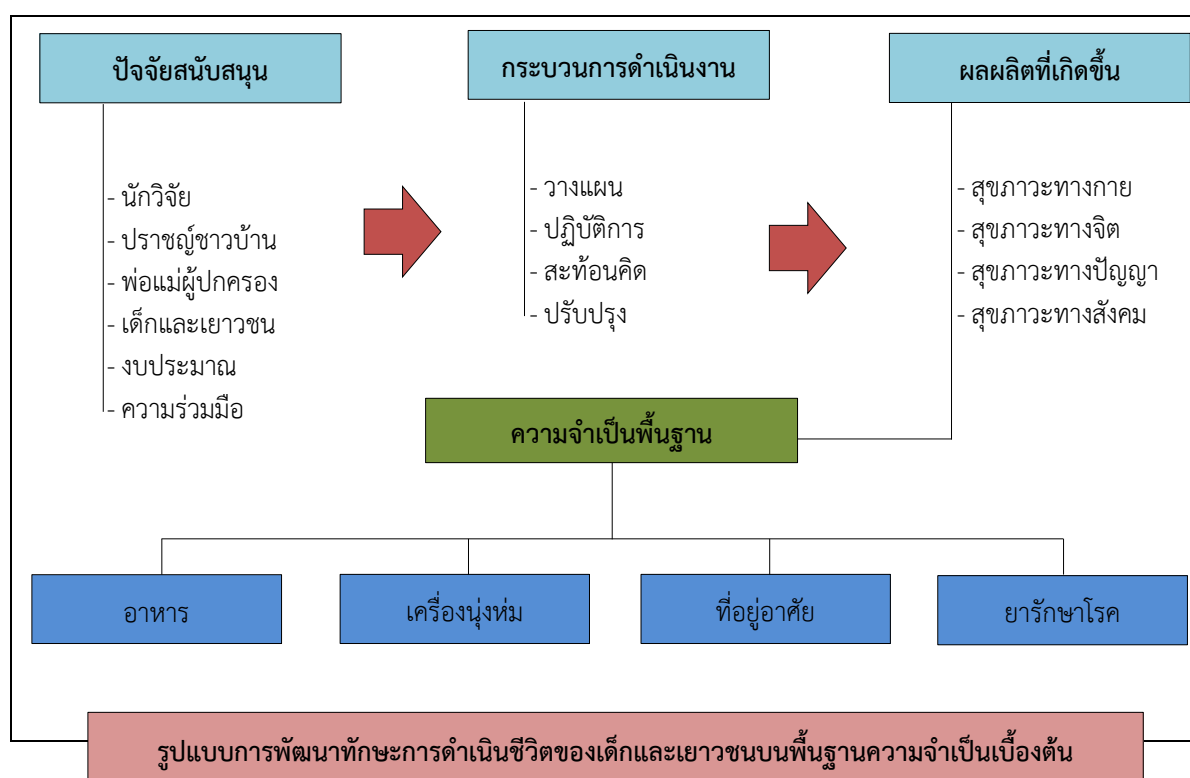
2.2 กิจกรรม: การเรียนรู้หลักการดูแลรักษาเครื่องนุ่งห่มของตนเอง สำหรับกิจกรรมการดูแลรักษาเครื่องนุ่งห่มของตนเองเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการดูแลรักษาเครื่องนุ่งห่มของตนเอง ซึ่งเด็กและเยาวชนสามารถซักผ้า รีดผ้า และจัดระเบียบการเก็บเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของตนเองไว้ในบ้านอย่างเป็นระบบ โดยเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการในครั้งนี้ได้มีการร่วมออกแบบกิจกรรมฐานการเรียนรู้แบบพี่สอนน้อง และใช้ชุมชนเป็นฐานสำหรับการสร้างการเรียนรู้ด้วยการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาการจัดการเครื่องนุ่งห่มจากปราชญ์ชาวบ้านเพื่อสอบถามความรู้ด้านเทคนิคการดูแลเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม

2.3 กิจกรรม: การเรียนรู้ตำรายาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการรักษาโรค สำหรับกิจกรรมยาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการรักษาโรค เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้สูตรยาสมุนไพรพื้นบ้านเบื้องต้นสำหรับการรักษาโรค เช่น สมุนไพรรางจืดขับสารพิษ โดยการนำต้นรางจืดมาต้มน้ำแล้วนำมาดื่มเพื่อขับสารพิษที่ตกค้างในร่างกาย การใช้น้ำผึ้งรวงร้างทารักษาโรคตาแดง การกินสมุนไพรฟ้าทะลายโจรแก้อาการเจ็บคอ เป็นไข้ เป็นต้น ซึ่งเด็กและเยาวชนเกิดความรู้ความเข้าใจและมีทักษะด้านการรักษาโรค หรืออาการของความเจ็บป่วยในเบื้องต้น ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการพึ่งพาอาศัยตนเอง

2.4 กิจกรรม: การเรียนรู้หลักการจัดการที่อยู่อาศัยด้วยเทคนิคห้าห้องเปลี่ยนนิสัย สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้หลักการจัดการที่อยู่อาศัยด้วยเทคนิคห้าห้องเปลี่ยนนิสัย เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เพื่อฝึกทักษะความมีระเบียบวินัยในการจัดการที่อยู่อาศัยให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประกอบด้วย 1) การดูแลห้องนอน 2) การดูแลห้องน้ำ 3) การดูแลห้องแต่งตัว 4) การดูแลห้องทำงาน หรือมุมหนังสือ และ 5) ห้องอาหาร หรือห้องครัว ด้วยการทำความสะอาด จัดความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ

อาจกล่าวได้ว่าผลการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น เป็นการสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะความจำเป็นขั้นพื้นฐานตามหลักทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ ซึ่งเป็นการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถพัฒนาตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานคือหลักปัจจัยสี่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้เด็กและเยาวชนพร้อมเผชิญต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจชีวิตของตนเอง และสังคม พึ่งตนเองได้

3. รูปแบบการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น สามารถจำแนกออกเป็น 3 องค์ประกอบ มีรายละเอียดดังนี้

ภาพ 2 รูปแบบการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น

จากภาพ 2 แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น ซึ่งจะประกอบด้วย ปัจจัยการสนับสนุน กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตที่เกิดขึ้น โดยมีรายละเอียดสำหรับการอธิบายดังต่อไปนี้

3.1 ปัจจัยสนับสนุน สำหรับปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ นักวิจัย ราษฎรชาวบ้าน พ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน 2) ปัจจัยด้านงบประมาณ ได้แก่ งบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และ 3) ปัจจัยด้านความร่วมมือ ซึ่งได้รับความร่วมมือทั้งภาคสนามทั้งภายในและภายนอกชุมชน

3.1.1 ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ นักวิจัย ราษฎรชาวบ้าน พ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน เป็นกลุ่มบุคคลที่ก่อให้เกิดกระบวนการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ร่วมวิเคราะห์ปัญหา สร้างกระบวนการเรียนรู้ และนำไปสู่การพัฒนาทักษะความจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีพในชุมชนสังคม นับเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการขับเคลื่อนการวิจัย หากขาดซึ่งบุคลากรฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็อาจขับเคลื่อนงานวิจัยให้ประสบความสำเร็จได้ เนื่องด้วยบุคลากรแต่ละฝ่ายจะมีชุดความรู้และประสบการณ์ตลอดจนบทบาทหน้าที่อันมีความแตกต่างและหลากหลายซึ่งสามารถนำเอาชุดความรู้ดังกล่าวนี้มาบูรณาการตามความถนัดเฉพาะด้านสามารถร่วมกันเสริมสร้างทักษะให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน

3.1.2 ปัจจัยด้านงบประมาณ ได้แก่ งบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หากไม่มีการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานดังกล่าวการดำเนินงานวิจัยคงเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก เนื่องด้วยในกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมบางประเภทต้องใช้ทุนเงินตราที่นอกเหนือจากความสามารถที่ได้จากทุนในชุมชน จึงจำเป็นต้องขอรับการสนับสนุนเงินทุนในการขับเคลื่อนจากหน่วยงานภายนอก

3.1.3 ปัจจัยด้านความร่วมมือ กล่าวได้ว่า ในการดำเนินงานดังกล่าวได้รับความร่วมมือตั้งแต่ขั้นการวางแผน การร่วมดำเนินงาน และการร่วมกำกับติดตามประเมินผล ของการวิจัยในครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุนภาคส่วนเป็นอย่างดี ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ซึ่งกลไกการสร้างความร่วมมือมีความสำเร็จต่อการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้หากไม่ได้รับความร่วมมือการดำเนินงานก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ เพราะความร่วมมือถือเป็นหัวใจหลักที่สำคัญยิ่งต่อการขับเคลื่อนกิจกรรม โดยผู้วิจัยได้มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมและรับอาสาสมัครมาเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย

3.2 กระบวนการดำเนินงาน สำหรับกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น สามารถจำแนกได้ 4 ขั้นตอนดังนี้

3.2.1 การวางแผน สำหรับการวางแผนการขับเคลื่อนกิจกรรมการวิจัยคณะผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมวิจัยในชุมชนได้ร่วมกันวางแผนสร้างแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมซึ่งสามารถสรุปจำแนกได้ 4 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการเรียนรู้หลักกิจกรรมธรรมชาติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร 2) กิจกรรมการเรียนรู้หลักการดูแลสุขภาพเครื่องนุ่งห่มของตนเอง 3) กิจกรรมการเรียนรู้ตำรายาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการรักษาโรค และ 4) กิจกรรมการเรียนรู้หลักการจัดการที่อยู่อาศัยด้วยเทคนิคห้าห้องเปลี่ยนนิสัย ซึ่งจะมีการจัดกิจกรรมในช่วงวันเสาร์ อาทิตย์ และช่วงที่เด็กและเยาวชนหยุดเรียน โดยจะใช้ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อการส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาองค์กร และชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นศูนย์ประสานงานและการดำเนินกิจกรรมการวิจัย

3.2.2 การปฏิบัติการ สำหรับการปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้นจะมีการจำแนกเป็นฐานการเรียนรู้ 4 ฐานจากการวางแผนในเบื้องต้น โดยจะมีราษฎรชาวบ้านเป็นครูชุมชนคอยให้ความรู้และเป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาทักษะแก่เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการ และมีคณะนักวิจัยจะคอยสังเกตการณ์ดำเนินกิจกรรม และจัดการความรู้ที่เด็กและเยาวชนได้รับอยู่เป็นระยะ

3.2.3 การสะท้อนคิด สำหรับการสะท้อนคิดจากการขับเคลื่อนกิจกรรมจะเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคณะผู้วิจัยและกลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัย นอกจากนี้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการได้นำเอากระบวนการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการสร้างการเรียนรู้โดยตัวแทนเด็กและเยาวชนจะคอยสรุปกิจกรรมการและสะท้อนมุมมองการเรียนรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้โครงการจะใช้วิธีการประเมินผลโครงการในลักษณะของการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อสนับสนุนชุดข้อมูลและความรู้เชิงวิชาการอันนำไปสู่การปรับและประยุกต์ใช้ในการดำเนินการสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะของเด็กและเยาวชน

3.2.4 การปรับปรุง สำหรับการปรับปรุงเป็นวิธีการประยุกต์ใช้กระบวนการดำเนินงานให้มีความเหมาะสมและยืดหยุ่น ซึ่งจะให้ความสำคัญต่อกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นหลัก และปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ชุมชน ด้วยการนำเอาบทเรียนจากการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาในช่วงต้นโครงการมาสร้างชุดปฏิบัติการตามความต้องการของกลุ่มเด็กและเยาวชน

3.3 ผลผลิตที่เกิดขึ้น สำหรับผลผลิตที่เกิดขึ้นภายหลังกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น ซึ่งสามารถจำแนกได้ 4 มิติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1 สุขภาวะทางกาย สำหรับผลที่เกิดขึ้นภายหลังกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้นด้านสุขภาวะทางกาย กล่าวได้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้แต่ละฐานได้ช่วยเสริมสร้างพัฒนาด้านร่างกายของเด็กและเยาวชนซึ่งเกิดการจากเคลื่อนไหว ทั้งนี้ยังเป็นการออกกำลังกายควบคู่กับการดำเนินกิจกรรม

3.3.2 สุขภาวะทางจิต สำหรับผลที่เกิดขึ้นภายหลังกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้นด้านสุขภาวะทางจิต กล่าวได้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่ฐานนี้ที่อยู่นอกชุมชนได้มารวมตัวกันทำกิจกรรมเป็นการเสริมสร้างความสุขทางจิตใจ และการสร้างให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองจากบทบาทที่มีต่อกระบวนการดำเนินงานวิจัย

3.3.3 สุขภาวะทางปัญญา สำหรับผลที่เกิดขึ้นภายหลังกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้นด้านสุขภาวะทางปัญญา กล่าวได้ว่าภายใต้กระบวนการดำเนินงานวิจัยนั้นได้สร้างเสริมทักษะการคิด การจัดการแก้ไขปัญหา และการสนับสนุนการคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดเด็กและเยาวชนได้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม รู้เท่าทันต่อสถานการณ์ทางสังคม สามารถปรับตัวได้

3.3.4 สุขภาวะทางสังคม สำหรับผลที่เกิดขึ้นภายหลังกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้นด้านสุขภาวะทางสังคม กล่าวได้ว่าในการดำเนินกิจกรรมแต่ละฐานการเรียนรู้เป็นการสร้างทักษะการดำเนินชีวิตร่วมกันผู้อื่น ซึ่งถือเป็นการสร้างพื้นฐานความเข้าใจทางวัฒนธรรมระหว่างบุคคล โดยเด็กและเยาวชนจะมีความเข้าใจถึงความเป็นอัตลักษณ์และความหลากหลายของกลุ่มเพื่อนที่เข้าร่วมกระบวนการ และเป็นการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความเข้าใจช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกัน รวมทั้งเป็นการเรียนรู้หลักวิถีการดำเนินชีวิตในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้นประกอบด้วย 1) ปัจจัยการสนับสนุน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ นักวิจัย ประชาชนชาวบ้าน พ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน 2) ปัจจัยด้านงบประมาณ ได้แก่ งบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และ 3) ปัจจัยด้านความร่วมมือ ซึ่งได้รับความร่วมมือทั้งภาคสนามทั้งภายในและภายนอกชุมชน 2) กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติการ การสะท้อนคิด และการปรับปรุง และผลผลิตที่เกิดขึ้น ภายหลังกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐาน ได้แก่ สุขภาวะทางร่างกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางปัญญา และสุขภาวะทางสังคม

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น 4 ประการ ได้แก่ 1) ปัญหาด้านทักษะการดำเนินชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับอาหาร การกิน การผลิต การแปรรูป 2) ปัญหาด้านทักษะการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเครื่องนุ่งห่ม การใช้ การเก็บรักษา การทำความสะอาด 3) ปัญหาด้านทักษะการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับยารักษาโรค การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชนิดของสมุนไพรในชุมชนท้องถิ่น ตำรายาสมุนไพรเพื่อการรักษาโรคเบื้องต้น และ 4) ปัญหาด้านทักษะที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย การเก็บรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการรักษาความสะอาดที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล สมิตะภาคภูมิ อินทวงศ์ และ ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์ (2552) อธิบายว่า ปัญหาการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนตามประเด็นที่ทำการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านสุขภาพและการป้องกัน มีปัญหาเรื่องความไม่ตระหนักรู้ เพราะเด็กและเยาวชนไม่เห็นความสำคัญของการออกกำลังกายและการรักษาสุขภาพ 2) ด้านสติปัญญาและความสามารถในการทำงาน ขาดความร่วมมือ เพราะในการดำเนินงานเด็กและเยาวชน ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือ 3) ด้านอารมณ์และความรับผิดชอบตามวัยมีปัญหาครอบครัวแตกแยก เพราะเด็กและเยาวชนอาศัยอยู่กับตา ยาย ผู้สูงอายุเนื่องจากบิดามารดาต้องไปทำงานต่างจังหวัด 4) ด้านการมีส่วนร่วมในชุมชนและสังคม ขาดความร่วมมือและงบประมาณ เพราะในการดำเนินงานเด็กและเยาวชนไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของสังคมในกลุ่มเยาวชนนอกสถานศึกษาและขาดงบประมาณในการทำกิจกรรม เช่นเดียวกับ วรณัฐ อติชัยศักดิ์ และ ศิริวรรณ สมานมิตร (2554) อธิบายว่า เด็กและเยาวชนในตำบลระแว้ง ยังมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตดังจะเห็นได้จาก ค่านิยมการใช้ยาเสพติดมีแนวโน้มสูงขึ้นเพื่อแสดงคุณค่าฐานะทางสังคม มีการใช้ยาเสพติด รวมทั้งสุรา บุหรี่มีพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์แบบเสรีในเด็กวัยใสที่เดินทางไปสู่วงจรการค้าบริการทางเพศ และการติดอินเทอร์เน็ตที่จะมีความเสี่ยงนำไปสู่การถูกล่อลวงได้

2. ผลการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น เป็นการสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะความจำเป็นขั้นพื้นฐานตามหลักทฤษฎีความต้องการของมาสเตอร์ ซึ่งเป็นการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถพัฒนาตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานคือหลักปัจจัยสี่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้เด็กและเยาวชนพร้อมเผชิญต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจชีวิตของตนเอง และสังคม พึ่งตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล มีนา และวีระพร ศุทธากรณ์ (2561) อธิบายว่า ภายหลังการได้รับโปรแกรม กลุ่มตัวอย่างมีการพัฒนาทักษะชีวิตและความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดเพิ่มขึ้นโดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีเกิดจากการ ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นโดยมีครอบครัวให้การสนับสนุนทำให้เด็ก และเยาวชนมีความเข้าใจตนเอง และเห็นคุณค่าของครอบครัวมากขึ้น เกิดความตั้งใจต่อเรื่องที่จะพัฒนาทักษะชีวิตตนเองและตั้งใจที่จะไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ เช่นเดียวกับอนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์ และ ปัญญา พรหมบุตร (2563) อธิบายว่า ผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ที่มีความสัมพันธ์กับสื่อสร้างสรรค์กับพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนทั้ง 5 โรงเรียนนั้นพบว่ากระบวนการเรียนรู้ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ที่มีความสัมพันธ์กับสื่อสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เสริมทักษะกระบวนการคิดทางด้านปัญญา (พุทธิพิสัย) ทักษะกระบวนการพัฒนาจิตใจคุณธรรมจริยธรรม (จิตพิสัย) ทักษะการปฏิบัติในการทำงาน (ทักษะพิสัย) ในทุกกิจกรรม

3. รูปแบบการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น ประกอบด้วย 1) ปัจจัยการสนับสนุน ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ นักวิจัย ประชาชนชาวบ้าน พ่อแม่ ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน (2) ปัจจัยด้านงบประมาณ ได้แก่ งบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และ (3) ปัจจัยด้านความร่วมมือ ซึ่งได้รับความร่วมมือทั้งภาคสนามทั้งภายในและภายนอกชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล มีนา และวีระพร ศุทธากรณ์ (2561); ทิพย์สุดา พุดจรรยา, วีระนาวัน คณิต เขียววิชัย และธีรศักดิ์ อุณารมณเลิศ (2556) อธิบายว่า ปัจจัยสนับสนุนที่

ก่อให้เกิดความสำเร็จในกระบวนการวิจัยคือ ความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นเจ้าของปัญหาซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน ร่วมคิดค้น ขับเคลื่อน ประเมิน และปรับปรุงกระบวนการวิจัยร่วมกัน 2) กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติการ การสะท้อนคิด และการปรับปรุง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวงจรพัฒนาคุณภาพงาน PDCA ของ พลเดช เซาว์รัตน์ ศุภจิตา สว่างแจ้ง และเมธี พิริยการณนธ์ (2559) อธิบายว่า P: Plan (การวางแผน) หมายถึง การวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบ ครอบคลุมถึงการกำหนดหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน อาจประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน กำหนดระยะเวลาการดำเนินงาน กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือผู้ดำเนินการและกำหนดงบประมาณที่จะใช้ D: Do (ลงมือปฏิบัติ) หมายถึง การดำเนินการตามแผน อาจประกอบด้วย การมีโครงสร้างรองรับ การดำเนินการ มีวิธีการ ดำเนินการ และมีผลของการดำเนินการ C: Check (การตรวจสอบงาน) หมายถึง การประเมินแผน การตรวจสอบผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของแผนงานว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขแผนงานในขั้นตอนใดบ้าง โดยในการประเมินดังกล่าวสามารถทำได้เอง โดยคณะกรรมการที่รับผิดชอบแผนการดำเนินงานนั้น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะของการประเมินตนเอง A: Action (การปรับปรุงแก้ไข) หมายถึง การนำผลการประเมินมาพัฒนาแผน มีขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้วประเมิน เพื่อมาวิเคราะห์ว่ามีโครงสร้างหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใดที่ควรปรับปรุงหรือพัฒนาสิ่งที่ดียอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นไปอีก และสังเคราะห์รูปแบบ การดำเนินการใหม่ที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินการต่อไป และผลผลิตที่เกิดขึ้นภายหลังกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐาน ได้แก่ สุขภาวะทางร่างกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางปัญญา และสุขภาวะทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาวะของอัสตรา ประเสริฐสิน, ทัชชา สุริโย และปพน ญัฒเมธาวิณ (2561) อธิบายว่า สุขภาวะที่ดีจะประกอบด้วย 6 มิติ กล่าวคือ 1) สุขภาวะด้านร่างกาย (Physical) หมายถึง การรับรู้ของบุคคล ว่าตนเองมีสุขภาพที่แข็งแรง มีความคาดหวังที่ดีต่อสุขภาพกาย และมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารอย่างเหมาะสม ไม่เจ็บป่วยทางกาย เป็นต้น 2) สุขภาวะด้านจิตวิญญาณ (Spiritual) หมายถึง การรับรู้ในแง่บวกของความหมายและความต้องการของชีวิต การมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีความเชื่อ มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ การนับถือศาสนา มีการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง 3) สุขภาวะด้านปัญญาและการรู้คิด (Intellectual) หมายถึง มีกระบวนการทางปัญญาที่เหมาะสม เช่น ความคิดที่เป็นเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ 4) สุขภาวะด้านสังคม (Social) หมายถึง การรับรู้ถึงการสนับสนุนจากเพื่อนหรือครอบครัวในยามจำเป็น การตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น รับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นผู้ให้การสนับสนุนที่มีคุณค่า การช่วยเหลือและเข้าใจซึ่งกันและกัน 5) สุขภาวะด้านอารมณ์ (Emotional) หมายถึง การมีอารมณ์ที่มั่นคง มีความนับถือและเคารพตนเอง สามารถตระหนักและเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น และมีการจัดการอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม และ 6) สุขภาวะด้านจิตใจ (Psychological) หมายถึง การรับรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประสบการณ์เชิงบวกในสถานการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต เชื่อในความสามารถของตนเอง มองโลกในแง่ดี และมีความหวัง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานความจำเป็นเบื้องต้น ควรมีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องโดยการพัฒนาก่อนนำเด็กและเยาวชนในลักษณะของชุมชนซึ่งมีที่ทำการและที่ปรึกษาอย่างชัดเจน มีงบประมาณสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน ดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมแบบพี่สอนน้อง ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐที่นอกเหนือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนภาคส่วนต่าง ๆ ควรเข้ามาดูแลและให้ความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาของเด็กและเยาวชน และหากมีการดำเนินการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยกระบวนการจัดการเรียนรู้ทางเลือกเพื่อการพัฒนาบุคลากรชุมชน

References

- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 – 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ.
- ทิพย์สุดา พุฒจร, ลุยง วีระนาวัน, คณิต เขียววิชัย และ อีรศักดิ์ อุณารมณเลิศ. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนสลักคอก จังหวัดตราด. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 5(2), 102-117.
- นฤมล มีนา และวีระพร ศุทธาภรณ์. (2561). ระสิทธิผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมทักษะชีวิตและการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดในเด็กและเยาวชนที่ได้รับการติดตามโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. *พยาบาลสาร*, 45(2), 88-98.
- นฤมล สมิตะ, ภาณุภูมิ อินทวงศ์ และศรัณย์ วงศ์คำจันทร์. (2552). แนวทางการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนชุมชนตำบลวังทรายพูน อำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 15(1), 181-199.
- พลเดช เชาวรัตน์, ศุภธิดา สว่างแจ้ง และเมธี พิริยการนนท์. (2559). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการขี่จักรยานไปโรงเรียนอย่างปลอดภัย. *วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง*, 13(2), 69-84.
- วรณัฐ อติชัยศักดิ์ และศิริวรรณ สมานมิตร. (2554). แนวทางในการเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กและเยาวชนของตำบลระแงง. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 4(1), 79-85.
- สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ. (2550). *แนวทางการดำเนินงานโครงการคาราวานเสริมสร้างเด็ก ป 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สุภาภรณ์ จันทวานิช. (2553). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์ และปัญญา พรหมบุตร. (2563). ศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 3(3), 47-58.
- อจธรา ประเสริฐสิน, ทักษา สุริโย และปพน ญัฐเมธาวัน. (2561). สุขภาวะของผู้สูงอายุ: แนวคิดและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง. *วารสารสุขศึกษา*, 41(1), 1-15.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner* (3rd ed.). Victoria: Deakin University.
- Moser, A. & Korstjens, I. (2017). Series: Practical Guidance to Qualitative Research. Part 1: Introduction. *European Journal of General Practice*, 23(1), 271-273.
- Power, B. & Hubbard, R. (1999). Becoming Teacher Researchers One Moment at a Time. *Language Arts*, 77(1), 34-39.